

นิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

Visions in Royal Chronicle of the Ayutthaya Kingdom: Phan Chantanumat (Choem) Version

กนกพชรวรรธน์ เพ็งยงธารณรัตน์ / Kanokphacharauaorarat Piangtathanarat

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

นภาพานต์ นาคทอง / Napakan Nakthong

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

ปานิสา เจริญสุข / Panisa Jaroensuk

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

ออมสิน เกษร / Aomsin Kesorn

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก / Phathompong Suklek

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

วันที่รับบทความ 20 พฤศจิกายน 2565 / แก้ไขบทความ 22 กุมภาพันธ์ 2566 / ตอรับบทความ 21 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิมิตในพระราชพงศาวดารสมัยกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ด้านรูปแบบการเกิดนิมิต ผลการศึกษาพบว่า นิมิตคือกลางบอกเหตุที่สื่อถึงเหตุการณ์ในกายภาพหน้าทั้งที่เป็นนิมิตดี อาทิ การมีชัยเหนือศัตรู การแสดงถึงบุญญาธิการ และที่เป็นนิมิตร้าย อาทิ การพ่ายแพ้ศัตรู บ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย รูปแบบการเกิดนิมิตมี 2 รูปแบบ คือ การเกิดนิมิตรูปแบบความจริง หมายถึง การรับรู้นิมิตด้วยประสาทสัมผัสทั่วไป และรูปแบบความฝัน หมายถึง การรับรู้นิมิตขณะหลับด้วยการฝัน โดยไม่พบรูปแบบการเกิดนิมิตในรูปแบบความฝันที่เป็น นิมิตร้าย การนำเสนอนิมิตที่เกิดขึ้นในรูปแบบความจริงมักปรากฏเนื้อหาการเห็นพระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์อันเป็นนิมิตสำคัญที่บ่งบอกว่าเกิดเหตุการณ์มงคลต่อไป

คำสำคัญ : นิमित พระราชพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยา พันจันทนุมาศ (เจิม)

Abstract

The objective of this article was to study the visions appeared in Royal Chronicle of the Ayutthaya Kingdom: Phan Chantanumat (Choem) Version. Regarding the patterns of vision occurrence, the results indicated that a vision referred to an omen of future happenings, which could be both good and bad. The good visions, for instance, were victories against enemies and great acts of merit, whereas the bad ones were defeats and riots. There were 2 patterns of vision occurrence: reality and dream. The former perceived visions with the general senses, while the latter perceived visions through dreams while sleeping. However, bad visions via dreams were not found. Good visions that occurred in the reality pattern usually expressed the miracles of Buddha's relics foreshadowing the auspicious events in the future.

Keywords : Visions, Royal Chronicle, The Ayutthaya Kingdom, Phan Chantanumat (Choem)

บทนำ

สังคมไทยมีวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ที่เก่าแก่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นทั้งที่ปรากฏเป็นมุขปาฐะและบันทึกเป็นลายลักษณ์ อาทิ วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย วัฒนธรรมด้านการรักษาโรค และวัฒนธรรมด้านความเชื่อ โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านความเชื่อที่อาจกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลด้านจิตใจต่อสังคมไทยนับตั้งแต่อดีต อาทิ ความเชื่อเรื่องลางร้ายต่าง ๆ ว่า ถ้าเกิดเหตุนี้แล้วจะเกิดเรื่องร้ายขึ้นในอนาคต จึงต้องรีบแก้ไขหรือหาทางป้องกัน ดังปรากฏหลักฐานจารึกวัดพระเชตุพน เรื่องอาทิให้โพธิบาทมีเนื้อหากล่าวถึง “อุบาทว์ที่เกิดขึ้นจากเทวดาทั้ง 8 พระองค์ คือ พระอินทร์ พระเพลิง พระยม พระนารายณ์ พระวรุณ พระพาย พระโสม พระไพลสพ และกล่าวถึงวิธีการบวงสรวงสังเวยมนตร์สำหรับบูชาแก้อุบาทว์ (ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, 2554, หน้า 784) โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องลางสังหรณ์ ลางบอกเหตุต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า “นิमित” ดังที่ ปรัชญา ปานเกตุ (2560, หน้า 578) ได้ให้ความหมายว่า “เครื่องหมาย ลางบอกเหตุ” ความเชื่อเรื่องนิमितหรือลางบอกเหตุมีความน่าสนใจ เพราะยังปรากฏสืบทอดความเชื่อนี้นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันด้วยการบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่น อาทิ จิ้งจกร้องทัก เชื่อว่าเป็นนิมิตรร้าย หมายถึง ลางบอกเหตุร้ายสื่อถึงว่าจะเกิดเรื่องร้ายขึ้นในอนาคต พระอาทิตย์ทรงกลด เชื่อว่าเป็นนิมิตรดี หมายถึง ลางบอกเหตุดีสื่อถึงว่าจะเกิดเรื่องมงคลขึ้นในอนาคต ซึ่งความเชื่อเรื่องลางบอกเหตุเหล่านั้นมีผลต่อการดำเนินชีวิตว่าต้องระมัดระวังอันตรายเป็นพิเศษหากเกิด “นิมิตรร้าย” หรือเร่งดำเนินการต่อไปด้วยความมั่นใจหากเกิด “นิมิตรดี”

ความเชื่อเรื่องลางบอกเหตุนี้ยังปรากฏในงานเขียนประเภทต่าง ๆ ทั้งในตำราเดินทัพ ตำราทำนายความฝัน หรือแม้กระทั่งในวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ที่ได้สอดแทรกความเชื่อเรื่องลางบอกเหตุ หรือนิมิตต่าง ๆ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทยด้านความเชื่อ ดังที่ พวงพยอม ยลธอม (2537) ศึกษาเรื่องความฝันจากวรรณคดีไทย ชลดา เรื่องรักษ์ลิต (2549) ศึกษาเรื่องความฝันกับเหตุดีเหตุร้ายในวรรณคดีไทย อันเป็นการส่งผลให้ผู้อ่านรับรู้ว่าจะเกิดเรื่องดีหรือเรื่องร้ายต่อตัวละครนั้น ๆ ต่อไป น่าสังเกตว่าลางบอกเหตุที่ได้รับการศึกษามักเป็นลางบอกเหตุที่อยู่ในรูปแบบความฝัน แต่ความเป็นจริงแล้วยังปรากฏลางบอกเหตุในรูปแบบอื่นอีกด้วย ดังที่ได้ยกตัวอย่างในตอนต้นที่กล่าวถึง การได้ยินเสียงจิ้งจกร้องทัก การได้เห็นพระอาทิตย์ทรงกลด ทั้งสองลางบอกเหตุนี้รับรู้ได้โดยไม่ใช้ความฝัน สอดคล้องกับ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2563, หน้า 130) ได้ศึกษานิมิตร้ายในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น กล่าวถึงรูปแบบการเกิดนิมิตว่า “สามารถปรากฏได้ 2 รูปแบบคือ 1) รูปแบบความจริง สามารถรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส 2) รูปแบบความฝัน รับรู้ด้วยการฝันเท่านั้น”

นิมิตหรือลางบอกเหตุจึงมีความน่าสนใจทั้งในด้านความเชื่อ ด้านรูปแบบการเกิดนิมิต รวมถึงด้านการใช้สัญลักษณ์ทางเนื้อหาที่สื่อว่าจะเกิดเรื่องดีหรือเรื่องร้ายต่อบุคคลนั้น นอกจากงานเขียนประเภทวรรณคดีอันเป็นบันเทิงคดีแล้ว งานเขียนอีกประเภทหนึ่งที่มีความน่าสนใจ คือ งานเขียนประเภทบันทึกประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะ “พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)” หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “พระราชพงศาวดารฉบับ จ.ศ.1157” มีความเก่าแก่และมีความน่าสนใจ ดังปรากฏหลักฐานว่า มีการชำระในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังที่ อุบลศรี อรรถพันธ์ (2524, หน้า 29-30) กล่าวว่า “พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ในบานแผนกระบุว่า พระราชพงศาวดารเล่มนี้ชำระปี พ.ศ.2338 (จ.ศ.1157) ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก” และจากการศึกษาได้สันนิษฐานว่าสำนวนเนื้อหาบางส่วนอาจเขียนขึ้นตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือกรุงธนบุรี ดังที่ อุบลศรี อรรถพันธ์ (2524, หน้า 105) ได้ศึกษาถึงการชำระพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ว่า “เนื้อความตอนต้นของพระราชพงศาวดารเป็นสำนวนเก่าที่อาจแต่งขึ้นในสมัยในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือธนบุรี... พระราชพงศาวดารฉบับ จ.ศ.1157 (พ.ศ.2338) เป็นพระราชพงศาวดารฉบับแรกที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาณาจักรอยุธยาละเอียดกว่าฉบับที่ชำระก่อน ๆ” สำหรับในส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่มีความสมบูรณ์เพราะได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในรัชสมัยของพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาครบทุกพระองค์ตั้งแต่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ถึงสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ยกตัวอย่างเนื้อความในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเกิดนิมิตด้วยการฝันว่าได้สังหารจระเข้ตัวใหญ่ได้สำเร็จ ก่อนที่จะไปทำศึกกับพระมหาอุปราชา ดังนี้

“...เมื่อเพลลา 10 ทุ่ม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสุบินนิมิตว่า น้ำนองท่วมป่ามา ฝ่ายประจิมทิศลุยชลธีเที่ยวไปพบมหาภูมิลีตัวใหญ่ ได้สัประยุทธนาการ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประหารภูมิลีตาย ประทมนต์ขณะนั้นตรัสให้โหรทำนาย พระโหราธิเบศรกราบทูลทำนายว่าศึกครั้งนี้ใหญ่หลวง จะได้ซึ่งมหายุทธหัตถี แต่ทว่าพระองค์จะมีชัย จะไล่ประหารปัจจามิตรข้าศึก ดุจพระสุบินว่าเที่ยวลุยกระแสน้ำ...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 306)

จากข้อความข้างต้นเหตุการณ์นี้เป็นนิมิตที่รับรู้ได้ในรูปแบบความฝัน สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงสังหารพระเจ้ได้สำเร็จ ซึ่งพระเจ้เช่นกันก็คือฝ่ายข้าศึกซึ่งถือว่าเป็นนิมิตดี เป็นลางบอกเหตุว่า จะเกิดเรื่องมงคล เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้มีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชาในศึกยุทธหัตถี

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษา “นิมิต” อันหมายถึงลางบอกเหตุที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องนิมิตลางบอกเหตุของวัฒนธรรมไทยในอดีตทั้งในเรื่องลางบอกเหตุดีและร้าย ว่าปรากฏรูปแบบการเกิดนิมิตอย่างใดบ้าง และมีนิมิตดีและนิมิตร้ายอย่างไร

รูปแบบการเกิดนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

จากการศึกษาพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ได้บันทึกเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจำนวน 34 พระองค์ พบนิมิตอันเป็นลางบอกเหตุว่าจะเกิดเรื่องดีและเรื่องร้ายหลายเหตุการณ์ ปรากฏรูปแบบการเกิดนิมิต 2 รูปแบบ คือ นิมิตที่เกิดในรูปแบบความจริง และนิมิตที่เกิดในรูปแบบความฝัน ดังนี้

1. นิมิตที่เกิดในรูปแบบความจริง หมายถึง การรับรู้นิมิตที่ไม่ใช่ความฝัน อาจรับรู้ได้จากการมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรับรส และการสัมผัส ดังที่ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2563, หน้า 109) ให้นิยามศัพท์เฉพาะของนิมิตรูปแบบความจริงว่า “ลางบอกเหตุที่เกิดขึ้นขณะต้นที่รับรู้ด้วยประสาทสัมผัสต่าง ๆ” สามารถจำแนกนิมิตที่เกิดในรูปแบบความจริงเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 นิมิตดี เป็นลางบอกเหตุว่าจะเกิดเรื่องมงคลขึ้นถือว่าเป็นศุภนิมิต พบในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลขุนวรวงศาธิราช ตอนที่ฝ่ายขุนอินทรเทพ หมั้นราชเสน่หาและหลวงศรียศไปอธิษฐานเสี ยงเทียนต่อหน้าพระพุทธรูปขอเอาพระพุทธรูปเป็นทีนับถือให้ประจักษ์แจ้งว่าพระเพียรราชจะมีบุญบารมีมีชัยเหนือขุนวรวงศาธิราชหรือไม่ ดังความว่า

“...ฝ่ายขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสน่หา หลวงศรียศ จึงว่า เราคิดการครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก จำจะไปอธิษฐานเสี่ยงเทียนจำเพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้าปฎิมากรเจ้า ขอเอาพระพุทธรูปเป็นที่นับถือให้ประจักษ์แจ้ง ว่าพระเทียรราชาทอดด้วยบุญบารมี จะเป็นที่ศาสนาอุปถัมภ์ปกป้องอาณาประชาราษฎร์ได้หรือมิได้ประการใด... ครั้นค่ำลงวันนั้น ฝ่ายขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสน่หา หลวงศรียศ พระเทียรราชา ก็ชวนกันพันเทียน 2 เล่ม ชี้ฝั่งหนักเท่ากัน ด้ายไสนั้นนับเส้นเท่ากัน เล่มเทียนนั้นสั้นยาวเท่ากัน แล้วก็พากันไปอุโบสถวัดป่าแก้ว ฝ่ายพระเทียรราชากราบถวายนมัสการพระพุทธปฎิมากรเจ้า โดยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วจึงกระทำเสี่ยงวลีสัจจาธิษฐาน... ครั้นอธิษฐานเสร็จแล้วก็จุดเทียนทั้งสองเล่มนั้นเข้า ฝ่ายขุนพิเรนทรเทพไปถึงเห็นเทียน ขุนวรวงศาธิราชยาวกว่าเทียนพระเทียรราชาก็โกรธ... ก็คายขานหมากดิบทิ้งไป จะได้ตั้งใจทั้งเอาเทียน ขุนวรวงศานั้นหาไม่ได้ เป็นศุภนิมิตเหตุพอทิ้งไปต้องเทียนขุนวรวงศาธิราชดับลง คนทั้งห้าก็บังเกิดโสมนัสยิ่งนัก...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 227-228)

จากเหตุการณ์ข้างต้น ขุนพิเรนทรเทพได้คายขานหมากดิบ บังเอิญไปต้องเทียนของขุนวรวงศาดับลง เหตุการณ์นี้จึงเป็นนิมิตที่เกิดขึ้นรูปแบบความจริง สามารถสัมผัสได้ทางตา คือ การมองเห็นเทียนของขุนวรวงศาดับ ถือว่าเป็นนิมิตดี ดังปรากฏการใช้คำศัพท์ในเหตุการณ์นี้ว่า “เป็นศุภนิมิต” และใช้คำศัพท์แสดงอาการว่า “บังเกิดโสมนัส” เพราะหลังจากการเสี่ยงเทียนครั้งนี้ พระเทียรราชาสามารถปราบขุนวรวงศาได้สำเร็จและได้ครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์ต่อไป

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังยกทัพหลวงออกไปรบในศึกยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ดังความว่า

“...ทรงเครื่องสำหรับราชรถยุทธสรรพเสร็จ เสด็จยังเกยคอยฤกษ์ทอดพระเนตรเห็น พระสารีริกบรมธาตุเสด็จปาฏิหาริย์ ช่วงเท่าผลส้มเกลี้ยงมาแต่ทักษิณทิศเวียนเป็นทักษิณาวรรตแล้วเสด็จผ่านไปอุดรทิศ ทรงปิติสรร่านไปทั้งพระองค์ ยกพระหัตถ์ถ้อยทักชนัสโมธาน อธิษฐานขอสวัสดิชัยแก่ปรปักษ์...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 306)

จากเหตุการณ์ข้างต้น ระหว่างเตรียมนำทัพไปทำศึกกับพระมหาอุปราชา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้เห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จแสดงปาฏิหาริย์ เหตุการณ์นี้จึงเป็นนิมิตที่เกิดขึ้นรูปแบบความจริง สามารถสัมผัสได้ทางตาคือการมองเห็นพระบรมสารีริกธาตุแปลงรัศมีเท่าผลส้มเกลี้ยง

เสด็จลอยมา ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้มีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชาในศึกยุทธหัตถี

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระเชษฐาธิราช ตอนเจ้าพระยากรลาโหมสุริวงษ์ก่อกบฏต่อสมเด็จพระเชษฐาธิราช แล้วถวายพระราชบัลลังก์ให้สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ เจ้าพระยากรลาโหมสุริวงษ์ได้เตรียมกำลังพลและเสบียงส่งจากอิฐฐาน หลังจากนั้นได้เห็นพระสารีริกธาตุเสด็จมาแล้วจึงเริ่มก่อการกบฏดังความว่า

“...ครั้นเพลา 8 หุ่มนั่งคอยฤกษ์พร้อมกัน เห็นพระสารีริกธาตุเสด็จมาแต่ประจิมทิศผ่านไปปราจีนทิศ ได้นิมิตเป็นมหายานมงคลฤกษ์อันประเสริฐก็ยกพลเข้าประตุมงคลสูตร ให้ทหารเอาขวานฟันประตูเข้าไปได้ ด้วยเดชกฤษฎาภินิหารอันใหญ่ยิ่งหาจะมีผู้ใดจะออกต่อต้านมิได้ ก็รุกเข้าไปถึงห้องสนามใน...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 376)

จากเหตุการณ์ข้างต้น เจ้าพระยากรลาโหมสุริวงษ์เห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาทางทิศตะวันตก แล้วจึงยกพลเข้าประตุมงคลสูตร ให้ทหารเอาขวานฟันประตูเข้าไปโดยไม่มีผู้ต้านทานได้ เหตุการณ์นี้จึงเป็นนิมิตที่เกิดขึ้นรูปแบบความจริง สามารถสัมผัสได้ทางตา คือ การมองเห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จลอยมา ถือว่าเป็นนิมิตดี ดังปรากฏการใช้คำศัพท์ในเหตุการณ์นี้ว่า “นิมิตเป็นมหายานมงคลฤกษ์” เพราะสามารถชิงราชบัลลังก์สมเด็จพระเชษฐาธิราชแล้วถวายพระราชบัลลังก์ให้สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ได้สำเร็จ น่าสังเกตว่า การใช้คำศัพท์ในเหตุการณ์นี้ยังใช้คำว่า “ด้วยเดชกฤษฎาภินิหาร” แสดงให้เห็นบุญญาธิการอันยิ่งใหญ่ของเจ้าพระยากรลาโหมสุริวงษ์ที่สื่อว่าจะได้เป็นพระมหากษัตริย์ในภายภาคหน้าซึ่งต่อมาเจ้าพระยากรลาโหมสุริวงษ์ได้ปราบดาภิเษกเป็น “สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง”

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตอนพิธีพระบรมราชาภิเษกสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปรากฏว่ามีน้ำที่มึนกลิ่นหอมหลังตกลงมาจากเพดานในโรงพระราชพิธี ดังความว่า

“...ในวันแรกตั้งราชพิธีนั้น เพลาค่ำแล้วประมาณค่าสองหุ่มน มีพระสุคนธ์ทกขาวบริสุทธิ์ตกลงมาแต่เพดานในโรงพระราชพิธีเป็นอัศจรรย์ พระมหाराชครู พระราชครูแลปลัดพระราชครู ประพฤติการพระราชพิธีปราบดาภิเษก และพระราชพิธีราชาภิเษก และถวายพระนามกรบวรพระราชศิริสวัสดิพิพัฒนามงคลตามบุรพประเพณีพระมหากษัตริราชเจ้าแต่ก่อน...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 391)

จากเหตุการณ์ข้างต้น บังเกิดเหตุอัศจรรย์คือมีน้ำหอมหลังตกลงมาจากเพดานโรงพิธีระหว่างพระราชพิธีราชาภิเษกสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น เหตุการณ์นี้จึงเป็นนิมิตที่เกิดขึ้นรูปแบบความจริงสามารถสัมผัสได้ทางตา คือ การมองเห็นน้ำที่หลังตกลงมา และสัมผัสได้ทางจมูก คือ การได้กลิ่นหอมถือว่าเป็นนิมิตดี ดังปรากฏการใช้คำศัพท์ในเหตุการณ์นี้ว่า “อัศจรรย์” อันแสดงถึงความพิเศษและบุญญาธิการของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะในภายภาคหน้าสมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม และทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง รวมถึงมีการติดต่อกับต่างชาติจนได้รับการยกย่องในการเจริญสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตกจนได้รับการเทิดพระเกียรติเป็น “มหาราช” อีกด้วย

นอกจากนิมิตดีที่พบในฝ่ายกรุงศรีอยุธยาแล้วนั้น ยังพบการกล่าวถึงนิมิตในฝ่ายศัตรูเช่นกัน ดังในสมัยรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช ตอนที่พระเจ้าหงสาวดียกทัพตีกรุงศรีอยุธยาในช่วงที่ผลัดแผ่นดินใหม่จากขุนวรวงศามาเป็นพระเพ็ชรราชา (สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช) ดังความว่า

“...ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีทอดพระเนตรดูบนอากาศ เห็นพระอาทิตย์แจ่มดวงหมดเมฆหมอก แล้วศิขรินาห์นำหน้าทัพ ครั้นเห็นศุภนิมิตราชฤกษ์ดังนั้น ก็ให้ลั่นฆ้องชัยอัญเชิญธงชัยขึ้นพร้อมกัน ก็ตรัสให้ขับพลเข้าโจมตีทัพสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 236)

จากเหตุการณ์ข้างต้น สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีเห็นดวงอาทิตย์เจิดจรัสไร้มฆหมอกมาดบัง แล้วมีนกแร้งบินนำหน้าทัพ เหตุการณ์นี้จึงเป็นนิมิตที่เกิดขึ้นรูปแบบความจริง สามารถสัมผัสได้ทางตา คือ การมองเห็นดวงอาทิตย์เจิดจรัสบนท้องฟ้าไร้มฆหมอก ถือเป็นนิมิตดี ดังปรากฏการใช้คำศัพท์ในเหตุการณ์นี้ว่า “ศุภนิมิต” เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีสามารถเอาชนะทัพของกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ และสมเด็จพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์

1.2 นิมิตร้าย เป็นกลางบอกเหตุว่าจะเกิดเรื่องร้ายขึ้นถือว่าเป็นอุบาทว์ พบในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ตอนปลายรัชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 บ้านเมืองเกิดความไม่สงบสุขและเกิดเหตุการณ์ผิดปกติต่าง ๆ อาทิ งามของช้างแตก เกิดแผ่นดินไหว เกิดอินทรีในอากาศ ดังความว่า

“...ศักราช 866 ปีชวดฉศก (พ.ศ.2047) ครั้งนั้นงาช้างช้างต้นเจ้าพญาปราบแตกออกไป อนึ่งในเดือน 7 นั้น คนทอดบัตรสนเท่ห์ ครั้งนั้นให้ฆ่าขุนนางเสียมาก

ศักราช 867 ปีนุสัปปตศก (พ.ศ.2048) น้ำน้อยข้าวตายฝอยสิ้น อนึ่งแผ่นดินไหว และเกิดอุบาทว์หลายประการ

ศักราช 871 ปีมะเส็งเอกศก (พ.ศ.2052) ในเพลารাত্রีภาค เห็นอากาศนิมิต เป็นอินทนู แต่ทิศเหนือผ่านทิศพายัพมีพรรณสีขาว อยู่มา ณ วัน 1๗⁴ 12 สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าเสด็จสวรรคต อยู่ในราชสมบัติ 34 ปี...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 223)

จากเหตุการณ์ข้างต้น ช่วงปลายรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 บ้านเมืองอยู่ในความโกลาหล เกิดความผิดปกติที่ผิดธรรมชาติ และเหตุร้ายขึ้นหลายประการ คือ งามีช้างช้างต้นแตกออก น้ำน้อย เกิดแผ่นดินไหว และเกิดอินทนูบนท้องฟ้า เหตุการณ์นี้จึงเป็นนิมิตที่เกิดขึ้นรูปแบบความจริง สามารถสัมผัสได้ทางตา คือ การมองเห็น อาทิ การเกิดอินทนูบนท้องฟ้า และการสัมผัสที่รับรู้ถึงการเกิด แผ่นดินไหว ถือว่าเป็นนิมิตร้าย ดังปรากฏการใช้คำศัพท์ในเหตุการณ์นี้ว่า “เกิดอุบาทว์” เพราะหลังจาก เกิดเหตุการณ์เช่นนี้บ้านเมืองเกิดความไม่สงบสุข และสมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าได้เสด็จสวรรคต

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระยอดฟ้า ตอนสมเด็จพระยอดฟ้าเสด็จออกสนาม เกิดเหตุการณ์งาช้างหัก เป็น 3 ท่อน ช้างร้องเป็นเสียงคนร้องให้ ดังความว่า

“...ครั้นศักราช 890 ปีชวดสัมฤทธิ์ศก (พ.ศ. 2071) ณ วัน 7๗⁵ 5 คำ สมเด็จพระยอดฟ้าเสด็จออกสนามพร้อมด้วยหมู่ขุนอำมาตย์มนตรีเฝ้าพระบาทยุคลเป็นอันมาก ดำรัสสั่งให้อาช้างบำรุงงาหัก บังเกิดทุจรีนิมิต งาช้างพลญาไฟนั้นหักเป็น 3 ท่อน ครั้นเพลาค่ำช้างต้นพระฉัตรพันต์ให้ร้องเป็นเสียงคนร้องให้ ประการหนึ่งประตูปุขยนต์ ร้องเป็นอุบาทว์...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 225)

จากเหตุการณ์ข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่บ้านเมืองระส่ำระสายเพราะเกิดความวุ่นวายภายในราชวงศ์ และเกิดเหตุการณ์ผิดปกติต่าง ๆ เหตุการณ์นี้จึงเป็นนิมิตที่เกิดขึ้นรูปแบบความจริง สามารถสัมผัสได้ทางตา คือ การมองเห็นงาช้างหักเป็นสามท่อน และการสัมผัสทางหูที่ได้ยินเสียงช้างต้นพระฉัตรพันต์ส่งเสียงเป็นเสียงคนร้องให้ เหตุการณ์เหล่านี้ถือว่าเป็นนิมิตร้าย ดังปรากฏการใช้คำศัพท์ในเหตุการณ์นี้ว่า “บังเกิดทุจรีนิมิต” และ “อุบาทว์” เพราะหลังจากเกิดเหตุการณ์เช่นนี้บ้านเมืองเริ่มเกิดทุกข์ด้วยแม้อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ได้มีความเส่นหากับพันบุตรศรีเทพ (ขุนวรวงศาธิราช) ต่อมาแม้อยู่หัวศรีสุดาจันทร์จึงให้ขุนวรวงศาธิราชครองราชย์สำเร็จราชการแทนสมเด็จพระยอดฟ้า

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พบตอนทัพหลวงของพระมหาอุปราชาเสด็จมาทำศึกกับสมเด็จพระนเรศวรแล้วเกิดลมพายุพัดต้องพระมหาเศวตฉัตรของพระมหาอุปราชาเสียหาย ดังความว่า

“...รุ่งขึ้นพระมหาอุปราชาที่เสด็จกรีธาทัพหลวงมาโดยมรรคาวิถี เพลาชายแล้ว 3 นาฬิกา บังเกิดวายุเวรัมภวาท พัดหวนหอบธุลีฟุ้งผันเป็นกองจักร กระทบถูกมหาเศวตฉัตร ซึ่งกันมาหลังพระคชาธารนั้นพับลง พระมหาอุปราชาทอดพระเนตรเห็น ดังนั้นก็ตกพระทัย...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 304)

จากเหตุการณ์ข้างต้น ทัพหลวงของพระมหาอุปราชาที่เสด็จมาทำศึกกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในระหว่างทางได้เกิดลมพายุพัดหวนขึ้นจนกระทบมหาเศวตฉัตรหักเสียหาย ซึ่ง “ฉัตร” เป็นสัญลักษณ์มงคลอันหมายถึงอำนาจและราชบัลลังก์ เหตุการณ์นี้จึงเป็นนิमितที่เกิดขึ้นรูปแบบความจริงสามารถสัมผัสได้ทางตาคือการมองเห็นมหาเศวตฉัตรเสียหาย ถือว่าเป็นนิมิตรร้าย เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้พระมหาอุปราชาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้จนต้องสิ้นพระชนม์ในศึกยุทธหัตถี

2.นิमितที่เกิดขึ้นในรูปแบบความฝัน หมายถึง การรับรู้นิमितด้วยการฝัน ดังที่ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2563, หน้า 109) ให้นิยามศัพท์เฉพาะของนิมิตรูปแบบความฝันว่า “ลางบอกเหตุที่เกิดขึ้นขณะหลับที่รับรู้ลางบอกเหตุด้วยการฝัน” นิमितในรูปแบบความฝันพบเพียงนิมิตเท่านั้น ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังจะทำศึกกับกรุงหงสาวดี ขณะบรรทมได้เกิดสุบินว่า เกิดน้ำไหลเชี่ยวมาทางทิศตะวันตกและได้ต่อสู้กับจระเข้ใหญ่จนมีชัยชนะ ดังความว่า

“...เมื่อเพลา 10 หุ่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสุบินนิมิตว่า น้ำนองท่วมป่ามา ฝ่ายประจิมทิศลุยชลธิ์เที่ยวไปพบมหากุมภีร์ตัวใหญ่ ได้สัประยุทธนาการ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประหารกุมภีร์ตาย ประทมตื่นขณะนั้นตรัสให้โหรทำนาย พระโหราธิบดีกราบทูลทำนายว่าศึกครั้งนี้ใหญ่หลวง จะได้ซึ่งมหายุทธหัตถี แต่ทว่าพระองค์จะมีชัย จะไล่ประหารปัจเจกมิตรข้าศึก ดุจพระสุบินว่าเที่ยวลุยกระแสน้ำ...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 306)

จากเหตุการณ์ข้างต้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้สุบินว่า ได้ต่อสู้กับจระเข้ใหญ่และสามารถสังหารจระเข้ได้ในที่สุด เหตุการณ์นี้รับรู้ได้ในรูปแบบความฝัน ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้มีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชาในศึกยุทธหัตถี อีกทั้งในเนื้อความยังได้เน้น

ย่ำถึงกลางบอเหตุดีด้วยการนำเสนอคำทำนายของโหรว่า “แต่ทว่าพระองค์จะมีชัย จะไล่ประหาร
ปัจจามิตรข้าศึก ดุจพระสุบินว่าเที่ยวลุดกระแสน้ำ”

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ตอนสมเด็จพระเจ้าปราสาททองสุบินว่า
สมเด็จพระนรินทรราชาเข้าฝันให้เปลี่ยนชื่อปราสาทใหม่ ดังความว่า

“...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสุบินนิมิตว่าสมเด็จพระนรินทรราชา เสด็จลงมา
นั่งแท่นพระองค์ไสยาสน์ตรัสว่าบอกว่าให้ตั้งจักรพยุหะ แล้วสมเด็จพระนรินทรราชา
หายไปในเพลาค่ำเสด็จออกขุนนาง ทรงพระกรุณาตรัสเล่าสุบินให้พลูตาจารย์
ทั้งปวงฟัง พระมหาราชครู พระครูโปรหิตโหราพลูตาจารย์ถวายนพการณทำนายว่า
เพลาวานนี้ทรงพระกรุณาให้ชื่อพระมหาปราสาทว่า ศิริยศโสธรรมมหาพิมารบันยังค์
นั้นเห็นไม่ต้องนาม สมเด็จพระนรินทรราชาจึงลงมาบอกให้ตั้งจักรพยุหะ อันจักรพยุหะนี้
เป็นที่ตั้งใหญ่ในมหาพิไชยสงคราม อาจชมเสียได้ซึ่งปัจจามิตรทั้งหลายขอพระราชทาน
เอานามจักอันนี้ ให้ชื่อพระมหาปราสาทว่า จักรวัติไพชยนต์มหาปราสาท ตาม
ลัคนาเทพสังหรณ์ในพระสุบินนิมิตอันประเสริฐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟัง ก็มี
พระทัยปรีดาอิ่งนัก จึงให้แปลงชื่อพระมหาปราสาทตามคำพระมหาราชครูทั้งปวง...”

(ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 379)

จากเหตุการณ์ข้างต้น สมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้สุบินว่าสมเด็จพระนรินทรราชาเสด็จลงมานั่ง
แท่นพระองค์ไสยาสน์ตรัสว่าบอกว่าให้ตั้งจักรพยุหะแล้วสมเด็จพระนรินทรราชาหายไปใน
รูปแบบความฝัน ถือว่าเป็นนิมิตดี ดังปรากฏการใช้คำศัพท์ในเหตุการณ์นี้ว่า “พระสุบินนิมิตอัน
ประเสริฐ” และใช้คำศัพท์แสดงอาการว่า “พระทัยปรีดา” เพราะได้ฝันถึงพระอินทร์คือเทวราชผู้เป็นใหญ่
พระองค์จึงตั้งชื่อปราสาทใหม่ว่าจักรวัติไพชยนต์มหาปราสาทตามนิมิตอันเป็นมงคล

บทสรุป

ผลการศึกษานิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ด้านรูปแบบ
การเกิดนิมิต พบการเกิดนิมิต 2 รูปแบบ คือ นิมิตในรูปแบบความจริง จำแนกเป็นนิมิตดีและนิมิตร้าย
นิมิตในรูปแบบความฝัน พบเพียงนิมิตดีเท่านั้น นิมิตในรูปแบบความจริงปรากฏมากกว่านิมิตในรูปแบบ
ความฝัน และเมื่อพิจารณาลักษณะความเป็นนิมิตดีนิมิตร้าย พบว่าปรากฏเหตุการณ์ที่เป็นนิมิตดีมากกว่า
นิมิตร้าย ทั้งนี้อาจสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกับเนื้อหาในพระราชพงศาวดาร คือ การบันทึกเรื่องราวที่
แสดงถึงบารมีที่บ่งบอกถึงเดชานุภาพของผู้ปกครอง รวมถึงการเหตุการณ์ผิดปกติอันแสดงถึงบารมี

ที่ลดน้อยลงเพื่อให้ผู้อื่นขึ้นปกครองแทน การเกิดนิมิตจึงเกิดขึ้นในรูปแบบความจริงมากกว่ารูปแบบความฝัน เพราะนิมิตในรูปแบบความจริงสามารถสัมผัสได้ชัดเจนและมีผู้รับรู้ได้อย่างกว้างขวาง

การนำเสนอนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) บางเหตุการณ์มีลักษณะคล้ายคลึงกับการนำเสนอนิมิตในวรรณคดี อาทิ การนำเสนอนิมิตร้ายตอนลมพายุพัดมหาเศวตฉัตรของพระมหาอุปราชาทักเสียหาย สอดคล้องกับการเกิดนิมิตในวรรณคดีไทยที่ปรากฏนิมิตด้วยการเกิดฟ้าผ่าราชรถเสียหายระหว่างเดินทางไปทำศึก ซึ่งเหตุการณ์ต่อมาฝ่ายที่เกิดนิมิตฟ้าผ่าราชรถก็เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ดังที่ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2563, หน้า 112) ศึกษาเรื่องนิมิตร้ายในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น กล่าวถึงเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่สร้างความเสียหายต่อสิ่งของที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญของตัวละครที่กำลังออกรบ อาทิ ตอนทศกัณฐ์กำลังยกทัพไปรบกับฝ่ายพระราม ปรากฏเกิดฟ้าผ่าจนรถฉัตรเสียหาย ได้กล่าวว่า “การเกิดฟ้าผ่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติแต่เหตุการณ์นี้มีความเชื่อมโยงกับวัตถุของผู้เกิดนิมิตร้าย คือ ราชรถซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการเดินทางหรือการออกรบ” เมื่อพิจารณานิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ปรากฏนิมิตเป็น 2 ลักษณะ คือ ทั้งนิมิตดีสำหรับเป็นลางบอกเหตุว่าจะเกิดเรื่องเป็นมงคลในภายภาคหน้า และนิมิตร้ายสำหรับเป็นลางบอกเหตุว่าจะเกิดเรื่องอวมงคลในภายภาคหน้า สอดคล้องกับลักษณะนิมิตลางบอกเหตุที่ปรากฏในวรรณคดีไทย ดังที่ ชลดา เรื่องรักษ์ลิต (2549, หน้า 801-802) ศึกษาเรื่องความฝันกับเหตุตিনিมิตร้ายในวรรณคดีไทย ที่ได้แบ่งประเภทความฝันในวรรณคดีไว้เป็น 2 ประเภท คือ ความฝันบอกเหตุดีและความฝันบอกเหตุร้าย ซึ่งหมายถึงเป็นลางบอกเหตุดีและเป็นลางบอกเหตุร้ายของตัวละครหรือบุคคลนั้น ๆ นั่นเอง

อีกสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจ คือ เรื่องพระบรมสารีริกธาตุในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ที่มักกล่าวถึงพระบรมสารีริกธาตุหลายเหตุการณ์เพื่อบ่งบอกว่าเป็นนิมิตดีจะเกิดเรื่องมงคลขึ้น เนื่องจากเป็นสิ่งมงคลและสูงค่ายิ่งของพุทธศาสนิกชน ซึ่งสอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (2558, <https://kk.mcu.ac.th/relics/intro.html>) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุว่า “พระบรมสารีริกธาตุเป็นธาตุพิเศษอันเกิดจากพระวรกายของพระพุทธเจ้าผู้ทรงประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาธิคุณ ภายหลังการเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระบรมสารีริกธาตุจึงเป็นสิ่งมีคุณค่ายิ่งกว่าปูชนียวัตถุอื่นใดในโลกนี้ เพราะเป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” จากคำกล่าวนี้จึงแสดงให้เห็นว่า พระบรมสารีริกธาตุนั้นเป็นสิ่งมงคลของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ การกล่าวถึงการพบพระบรมสารีริกธาตุในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) จึงเป็นการบ่งบอกเหตุการณ์ว่าจะเกิดเรื่องมงคลเกิดขึ้น

บทความนี้จึงแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเกิดนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ที่ไม่ได้ปรากฏเฉพาะนิมิตฝันเท่านั้น แต่ยังปรากฏนิมิตในรูปแบบความจริงด้วย

ซึ่งนิมิตเหล่านี้เป็นการบ่งบอกเหตุการณ์ล่วงหน้าในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งนิมิตดี และนิมิตร้าย คล้ายคลึงกับบทบาทของนิมิตที่ปรากฏในงานเขียนประเภทวรรณคดีที่บ่งบอกเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า นิมิตที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) จึงเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องนิมิตโชคลางที่ปรากฏในอดีตและยังคงสืบทอดต่อมาถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2549). ความฝันกับเหตุดีเหตุร้ายในวรรณคดีไทย. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 31(3), 799-819.

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก. (2563). นิมิตร้ายในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วรรณวิทัศน์, 20(2), 105-137.

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน. (2554). (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 3. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

ปรัชญา ปานเกตุ. (2560). ศัพทานุกรมวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

พวงพยอม ยลถนนอม. (2537). ความฝันจากวรรณคดีไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา ภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. (2558). ความรู้เกี่ยวกับ พระบรมสารีริกธาตุ. ค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2565 จาก kk.mcu.ac.th/relics/intro.html.

อุบลศรี อรรถพันธ์. (2524). การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.